

1943, jún 30. [Londýn.] — Posolstvo čs. vlády do vlasti vytyčujúce zásady povojnového štátoprávneho usporiadania Československej republiky podľa tézy o jednotnom československom národe, prijaté ako odpoveď na memorandum zo Slovenska.

Československá vláda prejedнала dňa 30. júna 1943 rôzne zprávy, ktoré došli v poslednej dobe o pomeroch na Slovensku, o práci a boji, ktorý tam vedú verní československí vlastenci. Vyslovujúc im všetkým hlbokú vďačnosť zaujíma v plnej zhode s prezidentom republiky dr. Eduardom Benešom jednomyseľne toto stano-

Pokud se týče domácí fronty, tu se činí též přípravy. Především jde o to, aby byly nějaké zásoby válečného materiálu, schované před Němci a gardou nebo Čatlošovci, který by se dal v příhodném okamžiku použít, a pak jde o to, aby odděleně od armády byla tu vycvičena druhá armáda, která by v čase potřeby zasáhla. Jde tu o brannou pracovní povinnost. Tyto úkoly dostala místo gardy armáda. Ta vychovává lidi v pracovní povinnosti tak jako vojáky, jen místo pušek nosí lopaty.

Počítá se s tím, že řádná armáda, která je doma, bude mít po převratě dva úkoly. Prvý je především být připravena proti Maďarům, druhý v dané chvíli vtrhnout do Čech a osvobodit Čechy od Němců, resp. pomáhat jim při tom. Obě skupiny shodují se v tom, že armáda je dobrá a stejně tak, že všichni důstojníci mimo Čatloše jsou dobří. Vojsko je též dobré, až na několik zfanatizovaných nováčků.

Ostatní ministři [Stano] (v „Zprávě“ zřejmě omylom označený jako minister „Šaňo“ — pozn. V. P.), Medrický, Fritz jsou poměrně usměrnění. Brání si své židy a Čechy proti Machovi a Tukovi a nechávají jim důležitá odborná místa (hlavně protože nemají odborníky), ale jsou více pro Čechy a židy než pro Němce.

Garda je úplně, hlavně Hlinkovou ludovou stranou, odstavené těleso. Jsou nenáviděni a již téměř není o nich ani slyšet, ani vidět. Jen když je nějaký svátek, nebo když řeční Mach.

Dodatky od Černovického

Karvaš hraje dál obojetnou hru. Němcům povoluje víc než třeba, ale soukromě se hledí dostat do pokrokové skupiny, aby měl alibi. Mluví se také o tom, že tam chodí k vůli jedné ženě a že tam o politice vůbec nemluví.

Zibrín nemá mluvit do radia. Po jeho řeči byli znovu zatčeni všichni dříve propuštění v procesu s jeho spolupracovníky. Na svobodě je jeho tajemnice, ale prý je silně nemocná. Také jeho list, psaný na Slovensko z Lisabonu, způsobil nepříjemnosti.

První skupina, o níž Černovický mluvil, je pro Beneše, ale mají strach z jeho sympatií pro levici a bojí se, aby nepodporoval příliš sociální reformy na úkor dnes zavedeného stavu.

Asi něco podobného jako národní demokracie, která poslala své lidi ven, aby odboj nešel víc doleva.

O rozpory v naší vládě, resp. mezi čs. politiky v Londýně, je stálý zájem. Hlavně by na Slovensku rádi věděli, zda neshody mezi Benešem a Hodžou vznikly pro Hodžovu nesnášenlivost nebo jsou jinak osobního rázu, nebo pro to, že Hodža se zastává autonomie či pro naprostou rozdílnost v názorech.

Německá propaganda této nejistoty využívá a také Hodžova kniha, která se dostala nějak na Slovensko, je používána jen ve výtažcích, z nich nelze udělat přesný obraz o důvodech rozporu. Hodža je dost populární, ale kdyby se zjistilo, že jeho postoj a děláním nesnázi vyplývá z osobních důvodů, které nedovedl podřídit zájmům celku nebo snad z jeho stranění autonomii, bylo by doma po popularitě.

Nová slovenská organizace

Černovický podle domluvy založil na Slovensku novou organizaci, jejíž krycí jméno bude Ďumbier.

Patří do ní Laco Novomeský, Vlado Houdek, a jiní mladší Slováci. K její dispozici dal Černovický dolary, které zde posledně dostal, doplatil ještě 3000 Ks a kromě toho jim dal plnou moc k vybírání jeho gáže (měsíčně 6000 Ks).

Zatím poslali několik knih a nějaké zprávy."

visko¹: „Československá vláda najmä vzala jednomyseľne s vďakou a s veľkým uspokojením na vedomie, že prední pracovníci za oslobodenie na Slovensku v svojom memorande zo dňa 10. februára 1943² zdôraznili, že Slováci doma uznávajú československú vládu pod vedením pána prezidenta dr. Eduarda Beneša za jedine legálnu vládu nášho národa. Československá vláda o tom ani chvíľu nepochybovala a práve preto dosiahla tiež uznanie všetkými spojenými a mnohými neutrálnymi štátmi za plnoprávneho reprezentanta suverénneho československého národa a medzinárodne právne stále trvajúcej Československej republiky. Len s domácim uznaním a súhlasom môže mať úspech naše úsilie, zabezpečiť ťažko skúšanému, pod jarmom okupanta prenasledovanému a vraždenému, niekoľkými nehodnými synmi zrádzanému národu lepší, bezpečnejší a spokojný život.

Preto s pohnutím a vďakou prijímame slávnostný sľub slovenských pracovníkov za slobodu, že nijaké vyhrážky koncentračnými tábormi, žalármi alebo smrťou ich neodradia od vytrvalej a húževnatej práce za čím skoršie oslobodenie Československej republiky, ktorej suverenita a integrita je im — tak, ako i nám, ich vláde — nadovšetko.

V memorande sa nepochybne a rozhodne vyjadruje skutočnosť, že slovenský ľud má svoj kultúrny a hospodársky rozvoj zaistený iba v nedeliteľnej Československej republike. I my, tak ako pôvodcovia a podpisovatelia memoranda, trváme neochvejne na stanovisku, že nič, čo bolo spôsobené násilím, hrozbou vojenského zakročenia, tlakom Nemecka, Maďarska a Talianska, trebárs to bolo prevedené i zradcami vlastnej krvi, nemôže zaväzovať a nemôže mať žiadneho vplyvu na budúce usporiadanie nášho slobodného života. Neplatia teda žiadne územné zmeny násilne po Mníchove prevedené, neplatí a v ničom nezaväzuje tzv. Žilinské rozhodnutie zo dňa 6. októbra 1938, ani z neho vyplývajúce ďalšie zákonodarné a administratívne opatrenia. Správne usudzuje memorandum, že autonómia — rozumieme politická — by v krátkom čase slovenský ľud priviedla do tej istej situácie, v akej je dnes. Žiadna otázka však, ktorá sa týka vnútorného usporiadania nášho štátu, nie je otázkou len slovenskou alebo len českou a uisťujeme Vás, že v prípravách ďalšieho ústavného života Republiky československej neučiníme nič, čo by prejudikovalo slobodnému rozhodnutiu suverénneho národa doma.

Uvedomujeme si, práve tak ako verní československí vlastenci na Slovensku, že len rozdvojením Čechov a Slovákov mohol cudzí dobyvateľ dosiahnuť svojho cieľa, dočasného zničenia slobody na území československého štátu. Poučení tými tragickými udalosťami a dnešnými ťažkými pomerami, voláme i my po bratskej láske a československej jednote a súhlasíme menovite tiež s tým, že politiku Československej republiky v budúcnosti treba viesť tak, aby nekázeň politických strán nenarušila jednotu národa.

V tomto, čo je podstatou memoranda a čo i my, československá vláda, vyznávame, nepoznáme kompromisu a v tom niet medzi nami žiadnych názorových rozdielov. Jestli nás teda memorandum žiada, aby sme prípadné spory medzi sebou odstránili podľa vzoru z domova — rozumieme tomu tak, že nemôže byť dorozumenie s ľuďmi, ktorí sa stavajú proti týmto základným pre budúcnosť a slobodný život Československej republiky životným zásadám. Iných sporov v zahraničí niet a nemôže byť označené za spor zneškodňovanie činnosti, ktorá ohrozuje životné záujmy Československej republiky a snaží sa oslabiť medzinárodné postavenie jej prezidenta a vlády. Takúto činnosť zamedziť a jej zhubné následky odčiniť je iste povinnosťou československej vlády i vtedy, keď je činnosť takáto vykonávaná trebárs Čechmi a Slovákmí, ktorí v minulosti mali v politic-

¹ Posolstvo bolo schválené na zasadnutí čs. vlády 30. 6. 1943, uverejnené v „Čechoslováku“ 16. 7. 1943 a 11. 7. 1943 prečítané v čs. vysielaní britského rozhlasu.

² Text memoranda viď dokument čís. 2.

kom živote Československej republiky akýkoľvek vynikajúci zástoj alebo boli významnými úradníkmi republiky.

Obáva-li sa memorandum, že jednou z najpálčivejších otázok v Československej republike — ako i v ostatných oslobodených zemiach — bude otázka zamestnanosti, uisťujeme predovšetkým, že s ostatnými spojeneckými národmi staráme sa vykonať všetko, aby nás tento problém nenašiel nepripravených. Vláda má celú radu pripravených konkrétnych plánov a prejednáva so spojencami ďalšie. Je pritom pre nás samozrejmé, že i pri riešení tohoto problému bude sa treba spravodlivo riadiť zásadami správne pochopenej československej jednoty. Veríme však pevne, že v štátoch, ktoré budú po vojne spustošené hospodárstvo obnovovať a hojiť správnymi metódami, nebude už možné, aby nebola práca pre tých, kto sú povinní a ochotní pracovať. Československá vláda za súčinnosti všetkých povolaných činiteľov bude rovnakou mierou usilovať o organizovanie zamestnanosti na celom území československého štátu. Tiež zo štátnych zamestnancov nikto nemusí mať obavu, kto sa neprevinil proti republike. A všetka naša politika v budúcnosti musí sa ovšem riadiť zásadou, že Čech a Slovák sú si rovní v právach i v povinnostiach a že musíme pre nich usilovať aj o rovnaké podmienky života, vzdelania a hospodárskej prosperity na celom území štátu.

Československá vláda ďakuje verným československým občanom na Slovensku za ich dosavadnú obetavú prácu a spolieha na široké vrstvy slovenského ľudu i v konečnej fáze oslobodenia československého ľudu a územia Československej republiky od nepriateľa. Československá vláda bude i do tej doby, kým nenastanú normálne ústavné pomery, riadiť veci národa vo vedomí, že je za všetko svoje počínanie zodpovedná obdivuhodnému a vernému suverénnemu národu československému.³

AÚD KSČ Praha. F. 38, a. j. 66/15—17. Odpis. Strojopis.

³ Posolstvo čs. vlády z 30. 6. 1943 sa stalo predmetom kritiky zo strany moskovského vedenia KSČ (porov. poznámky k dokumentu čís. 14 z 28. 7. 1943), slovenských komunistov a neskoršie i ilegálnej Slovenskej národnej rady. Poskytlo príležitosť ľudáckej propagande k rozsiahlej štvavej kampani proti myšlienke obnovy Československej republiky. S „jasotom“ bolo prijaté len úzkou skupinou čechoslovakisticky zmýšľajúcich slovenských činiteľov (skupina Flora, Kapinaj atď.). Tí sa snažili vytvárať dojem, že sú reprezentantmi celého odboja a podporovali benešovskú emigráciu v presvedčení, že jej princíp československej *národnej* jednoty má na Slovensku širokú oporu.

A tak potom vznikali zprávy, ktoré vytvárali zdieňanie, že vládne posolstvo zohralo na Slovensku kladnú úlohu. Uvádzať jednu z nich. Pochádza od J. Kopeckého zo Ženevy (4. 8. 1943): „Členové slovenské delegácie, ktorá zde dlela, diskutovali o prohlášení vlády o Slovensku. Shodli se na tom, že prohlášení konečně odstranilo pochybnosti o budoucím vývoji Československé republiky. Ti, kdož jsou proti Československé republice, myslí, že prohlášení u slovenské veřejnosti pomůže jim získat půdu pro zachování Slovenska v rámci federace střední Evropy. Ale současně se obávají, že maďarská a polská propaganda na Slovensku získá půdy heslem autonomie. Příznivci Československé republiky čekají zostření poměrů na Slovensku, a to dalšími zákroky vlády proti představitelům myšlenky Československé republiky, ale i zeslabení výkonnosti státních orgánů slovenských při vykonávání opatření vlády ze strachu před budoucími následky příchodu vlády Československé republiky. Prohlášení znamená, že každý ví, co koho čeká. Posilňuje bojovníky Československé republiky, ale vydává je většímu pronásledování. Třeba se obávat, že důstojnický sbor a četníci budou mít obavy o svůj osud. V tom smyslu bylo by třeba v rozhlase častěji prolašovat, že normální a lidsky vykonávaná činnost nemůže být trestána ani v budoucnu. (AMZV Praha. Depše došlé, 1943, čís. 1785, Žen. 383.)